

УДК 334.012.34

О. М. Петухова,
 д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту і адміністрування,
 Національний університет харчових технологій, м. Київ
 Г. Г. Чорноштан,
 аспірант кафедри менеджменту і адміністрування,
 Національний університет харчових технологій, м. Київ

ДІАГНОСТИКА СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

O. Pietukhova,
 Doctor of economics, Professor of Management and Administration department,
 National University of Food Technologies, Kyiv
 H. Chornoshtan,
 PhD student of Management and Administration department,
 National University of Food Technologies, Kyiv

CORPORATE GOVERNANCE DIAGNOSTICS OF CONFECTIONERY INDUSTRY

У статті досліджено методи діагностики системи корпоративного управління та проведено діагностику для вибірки великих підприємств кондитерської галузі. Встановлено, що ефективна система корпоративного управління сприяє зростанню ефективності діяльності компаній. Дослідження структури власності обраних підприємств свідчить про перевагу високого ступеня концентрації власності. Більшість підприємств має представників акціонерів у складі керівних органів влади, що свідчить про поєднання функцій власності і управління. Оцінювання рейтингу корпоративного управління за удосконаленою авторами методикою показало, що підприємства кондитерської галузі мають задовільний і достатній рівні. Наявність іноземного власника сприяє вищому рівню рейтингу. Отже, діагностика системи корпоративного управління призвела до висновку про певні успіхи у його розвитку для підприємств кондитерської галузі.

The diagnostic methods of corporate management and diagnostics conducted in the article for a sample of large confectionery industry enterprises. We established that effective corporate governance contributes to the efficiency of companies. The ownership structure research indicates the superiority of a high degree of ownership concentration in the industry. Most companies have shareholder representatives in the governing authorities, thus we indicate the combination of ownership and management functions. Evaluation rating of corporate governance with our improved methodology has showed that confectionery companies have satisfactory and sufficient level of corporate governance. The presence of a foreign owner contributes to higher ranking. Thus, system of corporate governance diagnosis led to the conclusion that some progress in its development for confectionery industry.

*Ключові слова: корпоративне управління, діагностика, структура власності, рейтинг, методика.
 Key words: corporate governance, diagnostic, ownership structure, rating, methodic.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Значимість побудови ефективної системи корпоративного управління підтверджується багаторічним досвідом успішного розвитку і функціонування підприємств корпоративної форми власності по всьому світу. Дослідження взаємного впливу корпоративного управління і ефективності діяльності компаній, або корпоративного управління і певних показників господарського стану проводяться як зарубіжними, так і українськими науковцями.

Ефективна система корпоративного управління сприяє розвитку конкурентоспроможності компанії на

міжнародних ринках і є цінним нематеріальним активом, який збільшує ринкову цінність компанії. За оцінками експертів компанії McKenzie, 63% інвесторів уникають інвестування в компанії, а 31% — в країни з низьким рівнем корпоративного управління. З іншого боку, інвестори готові платити на 30—39% більше від ринкової ціни за акції компаній з якісним корпоративним управлінням [1].

Отже, оцінка дієвості та ефективності систем корпоративного управління, створення ефективних систем і методик оцінки стану і розвитку корпоративного управління залишаються актуальними питаннями вітчизняної економічної науки.

Таблиця 1. Кількість акцій, що належить посадовим особам компаній станом на 31.12.2014 р., шт.

№	Підприємство	Органи управління АТ						Частка, належ. посад. особам, %
		Правління		Наглядова Рада		Ревізійна комісія		
		Голова	Члени	Голова	Члени	Голова	Члени	
1	ПАТ ВТКФ «Ласощі»	-	-	-	-	-	-	0
2	ПАТ «Запорізька КФ»	-	-	-	-	1	1	0,00005
3	ПрАТ ВО «КОНТІ»	-	-	-	-	8	-	0,00014
4	ПрАТ «Монделіс Україна»	-	-	-	-	-	-	0
5	ПАТ «Кондитерська фабрика «АВК» м. Дніпро»	-	3	630176	-	1	5	77,802
6	ПАТ «Полтава-кондитер»	-	33	144981	1 867 274	-	397256	98,421
7	ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	-	-	100	516788697	165609636	-	97,024
8	ПАТ «Харківська бісквітна фабрика»	57205	11610	22743	-	-	131	3,968
9	ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»	-	-	-	-	42	71	0,02371

Джерело: складено автором за даними звітності підприємств, джерело: <http://smida.gov.ua>

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням оцінки корпоративного управління приділяється достатня увага українських науковців, зокрема Т.В. Момот, О.В. Нусінової, Д.А. Леонова, І.П. Шульги, Л.А. Павленко та багатьох інших. Враховуючи належний вклад вказаних науковців в методологію діагностики корпоративного управління компанією зазначимо, що не в повній мірі вирішеним залишається питання такої діагностики, проведеної на базі публічної відкритої інформації про компанію.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є огляд сучасних методичних підходів до діагностики системи корпоративного управління та розробка пропозицій щодо удосконалення однієї з методик.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Систему корпоративного управління діагностують за декількома кількісними і якісними критеріями. Як правило, ці критерії формуються у методики оцінки, серед яких найбільшого поширення дістали рейтингові методики.

Детальну критичну оцінку рейтингових методик корпоративного управління проведено Леоновим Д.А., [2] та Шульгою І.П. [3]. Вченими досліджено такі відомі рейтинги корпоративного управління, як рейтинг корпоративного управління S&P, рейтинг GAMMA, CORE-рейтинг, рейтинг Brunswick UBS Warburg, рейтинг корпоративного управління "РІД — Експерт РА", рейтинг корпоративного управління Рейтингове агентство "Кредит-рейтинг", коефіцієнт корпоративного управління CGO, провідні індикатори корпоративного управління (Leading Corporate Governance Indicators) від Davis Global Advisors, Inc, індекс ризику корпоративного управління (Corporate Governance Risk — CGR за методикою Кричтон-Міллера (Crichton-Miller) і Уормана (Worman), ренкінг корпоративного управління журналу Euromoney.

Леоновим Д.А. розроблено Індекс корпоративного управління в Україні CGI.

Питаннями розробки методик оцінки корпоративного управління як з урахуванням, так і без урахування існуючих рейтингових методик займалося багато українських дослідників. Удосконалення існуючих рейтингових методик та розробка авторських методик оцінки корпоративного управління викладена в працях [2; 4; 5; 6; 7].

На основі критичної оцінки вищезгаданих праць, проведемо діагностику стану корпоративного управління вибірки підприємств кондитерської галузі. Дослідження 9-ти великих підприємств (див. табл. 1) свідчить про наявність високого ступеня концентрації власності на підприємствах, що розглядаються. Так, чотири підприємства мають власника з блокуючим пакетом 75% + 1 акція. Окрім ПрАТ "Монделіс Україна" та ПАТ "Львівська кондитерська фабрика "Світоч", до цієї групи входять ще ПАТ "Кондитерська фабрика "АВК" м. Дніпропетровськ" та ПАТ "Харківська бісквітна фабрика". Блокуючі пакети акцій цих підприємств належать юридичним особам. ПАТ "Київська кондитерська фабрика "Рошен" та ПАТ ВТКФ "Ласощі" мають власника, якому належить контрольний пакет 50% + 1 акція. Решта підприємств, окрім ПрАТ ВО "КОНТІ", мають в структурі великі пакети акцій. Дрібні акціонери присутні на усіх підприємствах, але сукупні частки міноритаріїв є дуже малими.

У ПрАТ ВО "КОНТІ" структура власників є непрозорою: 2 фізичні особи володіють пакетами по 24,999% акцій, розподіл решти акцій не наведено в даних, що оприлюднені підприємством. Недостатньо прозору структуру власників мають також підприємства, власники великих пакетів яких зареєстровані в офшорних зонах. Серед них: ПАТ "Запорізька КФ", ПАТ "Кондитерська фабрика "АВК" м. Дніпропетровськ", ПАТ "Полтавакондитер". Погодимось з думкою Н.Е. Дєєвої та Н.С. Михайлової [6, с. 151], що присутність у структурі власників офшорних компаній підтверджує той факт, що на сучасному етапі в Україні відсутні привабливі умови для розвитку бізнесу та залучення інвестицій, у тому числі відсутні оптимальні механізми оподаткування.

Аналіз наявності пакетів акцій у посадових осіб дає змогу робити попередні висновки щодо довіри між власниками і менеджерами і ступенем контролю власників

Таблиця 2. Шкала рівня корпоративного управління

Рівень CGM	Рівень	Характеристика
80%-100%	cgA	Об'єкт оцінки має зразковий рівень корпоративного управління. Ризики для акціонерів, інвесторів та стейкхолдерів (зацікавлених осіб) – мінімальні
60%-80%	cgB	Об'єкт оцінки має достатній рівень корпоративного управління. Ризики для акціонерів, інвесторів та стейкхолдерів (зацікавлених осіб) – помірковані
40%-60%	cgC	Об'єкт оцінки має задовільний рівень корпоративного управління. Ризики для акціонерів, інвесторів та стейкхолдерів (зацікавлених осіб) – значні
0-40%	cgD	Об'єкт оцінки має незадовільний рівень корпоративного управління. Ризики для акціонерів, інвесторів та стейкхолдерів (зацікавлених осіб) – дуже високі

за поточним керівництвом компанією. В таблиці 1 наведено інформацію про наявність акцій у посадових осіб обраних підприємств.

З таблиці 1 випливає, що на 2-х підприємствах представники Наглядової Ради, Правління і Ревізійної комісії взагалі не мають акцій підприємства. Цими підприємствами є компанії, що мають іноземних власників: ПАТ ВТКФ "Ласосці" та ПрАТ "Монделіс Україна". ПАТ "Львівська кондитерська фабрика "Світоч", ПАТ "Запорізька КФ", ПрАТ ВО "КОНТИ" мають міноритарних акціонерів у складі Ревізійної комісії, але сукупна частка їх у статутному капіталі є дуже малою — менше 1%. ПАТ "Харківська бісквітна фабрика" також має незначний відсоток міноритарних акціонерів у складі всіх органів управління. Решта підприємств мають представників ключових власників у складі Наглядової ради (ПАТ "Кондитерська фабрика "АВК" м. Дніпропетровськ"), а також у складі і Наглядової ради і Ревізійної комісії (ПАТ "Полтавакондитер", ПАТ "Київська кондитерська фабрика "Рошен"). Але останні підприємства мають у складі органів управління також і міноритарних акціонерів. Серед обраних підприємств три АТ мають акціонерів у складі усіх органів управління. Лише на Харківській бісквітній фабриці Голова правління є акціонером. Голова Наглядової ради є акціонером на 4-х підприємствах, голова Ревізійної комісії на 5-ти з 9 підприємств.

Таким чином, можна зробити висновок, що на таких підприємствах, як ПАТ "Кондитерська фабрика "АВК" м. Дніпро", ПАТ "Полтавакондитер" та ПАТ "Київська кондитерська фабрика "РОШЕН" функції власності і управління поєднуються, що означає жорсткий контроль з боку власників за діяльністю виконавчих органів, зумовлений певною недовірою акціонерів до виконавчих органів. З одного боку, це призводить до нівелювання розподілу управління і власності, з іншого боку — мінімізує конфлікти між менеджерами і акціонерами, оскільки менеджери знаходяться під суворим контролем.

Зауважимо, що структура власності на фабриках "АВК" і "РОШЕН" є висококонцентрованою з наявністю блокуючого пакету, акціонери мають українське походження, фабрики входять до інтегрованих корпоративних структур. 92,5% статутного капіталу ПАТ "Полтавакондитер" розділено між 4-ма офшорними компаніями (ймовірно кінцеві бенефіціари мають українське походження), представник кожної з якої входить до органів управління фабрикою, тому таку структуру власності також можна вважати висококонцентрованою.

На решті підприємств функції власності і управління розділені. Члени Наглядової ради (окрім Харківської фабрики) представляють акціонера як наймані

працівники. У складі Правління акціонери відсутні, міноритарні акціонери є лише у складі Ревізійної комісії. З одного боку, такий склад органів управління дає змогу робити висновок про достатньо ефективну систему корпоративного управління, яка дозволяє кінцевим бенефіціарам не здійснювати безпосередній контроль над підприємством. З іншого боку, зростає ймовірність зловживань з боку виконавчих органів і втрати контролю над підприємством (вважаємо, що особливо це стосується компаній з українськими власниками).

Діагностика структури власності підприємств кондитерської галузі та зіставлення результатів з показниками фінансово-економічного стану підприємств не дає змоги робити будь-яких висновків щодо залежності і зв'язку між показниками корпоративного управління та фінансово-господарським станом і результатами діяльності підприємств, про що стверджують українські вчені [9], спираючись на дослідження зарубіжних економістів, а також [4; 5]. Попередня оцінка інформації про корпоративне управління дозволяє зробити висновок про доволі високий його рівень на всіх підприємствах. Разом з тим, результати діагностики стану і результатів діяльності компаній свідчить як про високу ефективність одних підприємств, так і про збитковість інших протягом останніх років.

Розгорнута детальна діагностика корпоративного управління на обраних підприємствах має бути проведена з урахуванням більшої кількості показників, ніж структура власності та наявність акціонерів у складі посадових осіб. Тому проведемо оцінку системи корпоративного управління на обраних підприємствах за методикою агенції IBI rating [8].

Перевагою обраної методики є те, що вона базується на відкритій оприлюдненій інформації, бальна система оцінок є максимально зручною (0; 0,5; 1), що дозволяє мінімізувати упередженість експертної думки, вага показників у інтегральному рейтинговому коефіцієнті ігнорується. Оцінка показників рівня корпоративного управління здійснювалась бальним методом, відповідно до критеріїв. Показники оцінювалися в інтервалі від 0 до 1. У разі повної відповідності критерію, показнику присвоюється 1 бал, часткової відповідності — 0,5 бала, невідповідності — 0 балів. За відсутності інформації, показнику присвоюється 0 балів із позначкою "*" .

$$CGM = \frac{\sum p}{p} \times 100\% \quad (1),$$

CGM — рівень корпоративного управління (%),
 n — бальна оцінка кожного показника,
 p — максимальна кількість балів, p=25 [8, с. 8].

Таблиця 3. Показники удосконаленої методики рейтингової оцінки корпоративного управління (КУ)

Назва групи	Перелік показників	Відповідність КУ за групою показників, %	Вага групи, %
Група 1. Склад акціонерів. Захист прав акціонерів	Контролюючий акціонер	73,0	25,94
	Власники істотної участі		
	Кінцеві бенефіціари		
	Дотримання граничного терміну проведення загальних зборів		
	Чисті активи та виплата дивідендів		
Група 2. Наглядова рада	Незалежні члени	23,5	8,35
	Кількісний склад		
	Комітети та механізми заочного голосування		
	Періодичність очних засідань		
	Система оплати праці		
Група 3. Менеджмент, аудит та контроль	Залучення провідних аудиторських компаній	47,9	17,02
	Висновки зовнішніх аудиторів		
	Внутрішній аудит		
	Система та розмір оплати менеджерів		
	Досвід голови виконавчого органу		
Група 4. Розкриття інформації та прозорість	Якість веб-сайту	72,3	25,69
	Розкриття інформації про афілійованих осіб		
	Оприлюднення аудиторського звіту		
	Оприлюднення інформації про членів наглядової ради та правління		
	Своєчасність розкриття обов'язкової інформації		
Група 5. Власні ініціативи та взаємодія з регулятором	Ресстрація на фондовій біржі	64,7	22,99
	Кодекс корпоративного управління		
	Корпоративний секретар		
	Добровільне дотримання стандартів якості корпоративного управління		
	Застосування Регулятором заходів впливу за порушення		

Джерело: розраховано автором.

У таблиці 2 наведено шкалу рівня корпоративного управління [8, с. 9].

Показники оцінки корпоративного управління розділені на 5 груп. На підставі оцінки 55-ти підприємств авторами методики були встановлені відсотки відповідності за кожною групою показників [8, с. 11]. Отже, базуючись на встановлених відсотках по великій вибірці підприємств на основі пропорційного співвідношення можна визначити вагу кожної групи показників в загальному рейтинговому показнику. Перелік показників відповідно до методики [8] та запропоновані нами ваги кожної групи наведені в таблиці 3.

Результати розрахунку рейтингу корпоративного управління підприємств кондитерської галузі наведені в таблиці 4.

Можна зробити висновок, що максимальний рейтинг корпоративного управління — 78,862 має ПрАТ "Монделіс Україна", друге місце посідає ПАТ "Полтаваконтитер"

з рейтингом 68,362%. Найнижчий рейтинг має ПрАТ ВО "КОНТІ" — 41,094%. Жодне з обраних нами підприємств не має найвищого (зразкового) рівня корпоративного управління — СgА. Лише три перші позиції мають рівень корпоративного управління СgВ, який характеризується як достатній з поміркованими ризиками. Рівень корпоративного управління решти підприємств оцінюється нами як задовільний, але такий, що має значні ризики для акціонерів, інвесторів і стейкхолдерів.

Аналіз таблиць свідчить про те, що за деякими позиціями всі підприємства оприлюднювали інформацію і дотримувалися законодавчих вимог: це "Оприлюднення інформації про членів наглядової ради та правління", "Своєчасність розкриття обов'язкової інформації", "Висновки зовнішніх аудиторів", "Дотримання граничного терміну проведення загальних зборів". Взагалі, група 4 — розкриття інформації та прозорість є групою,

Таблиця 4. Рейтинг корпоративного управління підприємств кондитерської галузі

№ п/п	Назва підприємства	Місце у рейтингу	Рейтинг корпоративного управління, %	Рівень корпоративного управління
1	ПрАТ «Монделіс Україна»	1	78,862	cgB
2	ПАТ «Полтаваконтитер»	2	68,362	cgB
3	ПАТ ВТКФ «Ласощі»	3	63,487	cgB
4	ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»	4	59,724	cgC
5	ПАТ «Запорізька КФ»	5	54,536	cgC
6	ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	6	52,948	cgC
7	ПАТ «Кондитерська фабрика «АВК» м. Дніпропетровськ»	7	50,567	cgC
8	ПАТ «Харківська бісквітна фабрика»	8	46,623	cgC
9	ПрАТ ВО «КОНТІ»	9	41,094	cgC

Джерело: розраховано автором.

за якою маємо найбільше позицій, які дотримуються всі підприємства. Найменше балів підприємства набрали за групою 3 — "Менеджмент, аудит та контроль". Причиною є те, що жодне підприємство не оприлюднює інформацію про систему та розмір оплати менеджерів. Також, лише ПрАТ "Монделіс Україна" залучає до аудиту провідні аудиторські компанії", лише 2 підприємства оприлюднюють інформацію про наявність служби внутрішнього аудиту.

Також рейтингова оцінка свідчить про те, що підприємства з іноземними інвестиціями краще, ніж підприємства з українськими власниками, дотримуються стандартів і принципів корпоративного управління. Високий рейтинг ПАТ "Полтавакондитер" на наш погляд зумовлено тим, що підприємство має 4-х власників з істотною участю, контрольний пакет акцій відсутній, тому на цьому підприємстві висока ймовірність корпоративних конфліктів.

ВИСНОВКИ

Дослідження системи корпоративного управління вибірки компаній кондитерської галузі показало високий ступінь концентрації власності у більшості великих підприємств-виробників солодощів. Більшість підприємств має акціонерів серед посадових осіб не лише у наглядових, а і у виконавчих органах. Оцінка рейтингу корпоративного управління показала, що жодне з підприємств вибірки не отримало найвищого рейтингу, і лише троє з 9-ти підприємств отримали достатній рівень. Подальші розвідки будуть спрямовані на встановлення кількісного зв'язку між рівнем корпоративного управління і показниками фінансово-економічного стану підприємства.

Література:

1. Грабко Є.В. Особливості сучасного етапу розвитку корпоративного управління в Україні / Є.В. Грабко // 1-я междунар.науч.-практ. конф."Качество экономического развития: глобальные и локальные аспекты" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.confcontact.com/2007may/8_grabko.php
2. Леонов Д. Индекс рівня корпоративного управління в Україні: Звіт з науково-дослідної роботи "Дослідження індексу корпоративного управління в Україні" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.corporation.com.ua/library/publication/pub.php?id=32>
3. Шульга І.П. Рейтинг корпоративного управління акціонерних товариств: порівняння світового та вітчизняного досвіду [Електронний ресурс] / І.П. Шульга // Ефективна економіка. — 2010. — № 1. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=401>
4. Нусінова О.В. Корпоративне управління як стратегічний фактор розвитку акціонерного товариства / О.В. Нусінова // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. — 2013. — Вип. 10 (4). — С. 57—62.
5. Шостак Л.В. Оцінювання системи корпоративного управління за допомогою рейтингів / Л.В. Шостак, С.В. Павлова // Інвестиції: практика та досвід. — 2013. — № 9.
6. Дєєва Н.Є., Михайлова Н.С. Вплив структури власності на корпоративне управління в машинобудуванні

/ Н.Є. Дєєва, Н.С. Михайлова // Бізнесформ. — 2014. — № 2. — С. 149—154.

7. Воробйова Л.Д. Методичні аспекти формування системи критеріїв якості корпоративного управління підприємства / Л.Д. Воробйова // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. — 2013. — № 4 (81). — С. 14—26.

8. Корпоративне управління в компаніях реального сектору 2016. Матеріали III Міжнародного форуму корпоративних секретарів Київ, 2016 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://cgpa.com.ua/images/forum/Prezentacii/06-andrusik-cg-companies-2016.pdf>

9. Момот Т.В. Вплив рейтингу якості корпоративного управління на фінансові показники функціонування корпоративних підприємств / Т.В. Момот, К.Ю. Величко, О.І. Печенка // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. — 2012. — Вип. 1 (2). — С. 16—24.

References:

1. Grabko, Y.V. (2007), "Corporate governance development in Ukraine: contemporary features", 1-ya mejdunarodnaya nauch.-prakt. conf. "Kachestvo ekonomicheskogo razvitiya: globalnye i lokalnye aspekty"[Online], available at: www.confcontact.com/2007may/8_grabko.php
 2. Leonov, D. "Corporate governance level index: scientific research report "Researc of corporate governance index in Ukraine" [Online], available at: <http://www.corporation.com.ua/library/publication/pub.php?id=32>.
 3. Shulga, I.P. (2010), "Corporate governance rating of JSC: comparison of international and domestic experience", Efektivna ekonomika [Online], vol.11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=401>
 4. Nusinova, O.V. (2013), "Korporate governance as strategic factor of stock companies development", Ekonomichni nauky: ser. Oblik i finansy, vol.10(4), pp. 57—62
 5. Shostak, L.V. and Pavlova, S.V. (2013), "Evaluation of corporate control with ratings", Investytsiyi: praktyka ta dosvid, vol. 9.
 6. Dyeyeva, N. E. and Mykhaylova, N. S. (2014), "Impact of the Ownership Structure on Corporate Management in Engineering", BusinessInform, vol.2, pp.149—154.
 7. Vorobiova, L. D. (2013), "Methodological aspects of quality criteria system formation of enterprise corporate management", Visnyk KrNU imeni Mykhaila Ostrog-rads'kogo, vol. 4 (81), pp. 14—26.
 8. Professional Association of Corporate Governance (2016), "Corporate governanse in real sector companies", available at: <http://cgpa.com.ua/images/forum/Prezentacii/06-andrusik-cg-companies-2016.pdf> (Accessed 1August 2016).
 9. Momot, T.V. Velychko, K. Ju. and Pechenka, O.I. (2012), "The impact of quality of corporate governance rating on the financial performance of corporare enterprise's operations", Ekonomichna strategija i perspektyvy rozvytku sfery tovgivli ta poslug, vol. 1 (2), pp. 16—24.
- Стаття надійшла до редакції 20.09.2016 р.*